

VI. PROVISIONEEL *Accoord en Uytſpraak van den Prince van Orange, gedaan op de queſtien en verſchillen tuſſchen die van beyde de Religien, den 23 Maart (N. S.) MDLXXX.*

Alſoo ons by de Gedeputeerden van de vyf Eccleſien, Ridderſchap, Stad en Steden van de Landen van Utrecht, repreſentierende de Staten van de ſelve Landen, vertoont ſyn geweest de ſwarigheden daar ſy hen jegenwoordelyk in bevinden, ter oorſake van de beroerte die aldaar gebeurt is den 7 defes lopenden maands, door dien dat eenige private perſoonen, ſonder conſent en voorſweten van de Magiſtraat van der Stad Utrecht, of eenige andere wettige Overheyd, hen metter daad begeven hadden in alle de Kerken van de voorſz. Stad Utrecht, daar tot noch toe de Roomſche Religie geëxerceert is geweest, en aldaar de beelden, autaren, en andere diergelyke dingen afgeworpen en gebroken hebben, contrarie en in præjudicie van verſcheyden accoorden, en merkelyk de Religions-vrede binnen de voorſz. Stad Utrecht den 15 Juny 1579. laatsleden by die van d'een en d'ander Religie, door interceſſie en met autoriteyt van de Magiſtraat aldaar, beſpotten en gepubliceert, en by den Eerts-hertog Matthias, als Gouverneur en Capitain Generaal van de Nederlanden, en ons, als tynen Lieutenant Generaal en Stadhouder van de voorſz. Landen van Utrecht geapprobeert. Endaar beneffens verſtaan hebbende de inconvenienten, daar in de Stad en Landen van Utrecht ſouden mogen vallen, ſoo ter oorſake voorſz., als van het different dat daar is ter oorſake van d'exercitie van de Roomſche Religie, 't welk de voorſz. Eccleſien ſuſtinieren en verſoeken, ſoo in krachte van de Pacificatie tot Gent gemaakt, de Unie Generaal daar na gevolgt, de Satisfactie henluyden by ons verleent, de nader Unie t'Utrecht geſloten, en inſonderheyd volgende de voorſz. Religions-vrede, henluyden, ruſtelyk ſonder eenige belet toegelaten te worden, in ſulker forme en voegen, als by de voorſz. Religions-vrede is overkomen en geaccordeert; te meer dat ſy de voorſz. Religions-vrede tot noch toe niet verbroken, maar in alle geſtiligheyd onderhouden hebben, gelyk ſy ſeggen noch bereid te weſen te doen, mogende lyden, en begerende, dat ſoo verre by eenige van henluyden, of van die van de Roomſche Religie ter contrarie gedaan, of eenige correſpondentie met den vyand gehouden word, zy geſtraft worden na behoren, andere ten exemple. Soo is 't, dat wy gehoort de voorſz. Gedeputeerden, ſoo op de oorſake daar uyt de voorſz. beroerte geſproten is, als de middelen daar by 't voorſz. onverſtand, tot meeſte verſekertheyd van de voorſz. Stad Utrecht, weg genomen en beſlicht ſouden mogen werden, goed gevonden hebben, in aanſiening van de jegenwoordige ſtaat van de voorſz. Stad Utrecht, by maniere van proviſie, en tot dat anders by ons met advys van de Geünieerde Provinciën, die tot Antwerpen kortelyk vergaderen ſullen, geaccordeert, verdragen of geordonneert ſal zyn, verklaart hebben, dat die van de Roomſche Religie, achtervolgende en na inhoud van de voorſz. Religions-vrede, ſullen behouden de Kerken van Sinte Geertruydes en Predicaren, om aldaar het exercitie van de Roomſche Religie te mogen doen, ſoo en in der voegen hen dat by de voorſz. Religions-vrede toegelaten en geaccordeert is geweest. Bevelende die van de Magiſtraat, Collonel, Capitainen, Bevelhebbers, en allen anderen ingeſetenen van de voorſz. Stad Utrecht, van wat ſtaat, qualiteyt, conditie, of Religie ſy zyn, dat ſy ſulks gehengen en gedogen, ſonder die van de Roomſche Religie daar in te doen, of laten geſchieden, eenig hinder, leſel of moeyniſſe; op pœne van geſtraft te worden, als perturbateurs van de gemene ruſte, en anderſints na inhoud van de voorſz. Religions-vrede. En ſullen allen an-

deren Kerken, ſoo wel van de Collegien, als Kloosteren of Conventen, binnen de voorſz. Stad toegelaten blyven, ſonder dat aldaar of elders eenige exercitie van de voorſz. Roomſche Religie openbaarlyk gedaan zal mogen worden, op pœne dat de overtreders arbitralyk gecorrigeert ſullen worden na exigentie van der ſake; blyvende anderſints allen accoorden tot voordeel en in reſpect ſoo wel van den perſoonen als goederen van die van de voorſz. vyf Godshuizen, en andere van de Geestelykheid binnen Utrecht gemaakt, in haar geheel. En ſoo wy bericht zyn dat deſe en gelyke diſordre principalyk hergekomen zyn, door dien dat de Staten van den Lande van Utrecht in 't generaal, en de lidmaten van de ſelve, en merkelyk de Officierien en Magiſtraten van de Steden in 't particulier, niet gereſpecteert, geobedieert en gehoorſaamt worden als 't behoort, en gelyk dat by alle Goddelyke en Wettelyke Rechten bevolen word. Soo is 't, dat wy, om daar in te verſien, en wyder verloop van de Stad, Steden en Landen van Utrecht te verhoeden, by deſen wel hebben willen verklaren, onſe meyning te weſen de Staten van den Lande van Utrecht in 't generaal, en de Officierien en Magiſtraten in 't particulier, te maintaineren, ſtyven ende ſterken in de autoriteyt en gerechtigheyd die hen reſpectivelyk toekomt en competeert, ſonder te willen gedogen, dat ſy daar in eenigſints verhindert of verkort ſullen worden. Ordonneren daarom en bevelen wel ernſtelyk by deſen allen den ingeſetenen van der Stad, Steden en Landen van Utrecht, van wat ſtaat, qualiteyt, of conditie ſy zyn, dat ſy de voorſz. Staten behoorlyk reſpecteren, obedieren, en gehoorſamen, mitsgaders alle Statuten, Ordonnantien, bevelen, die zy van nu voortaan eendrachtelyk, of by de meeſte ſtemmen, na oude gewoonte, maken of doen ſullen, in ſaken t'haarder diſpoſitie ſtaande, en het welvaren en verſekertheyd van den Landen en gemene beſte betreffende, navolgende de nader Unie tot Utrecht den 23 January anno 1579. geſloten, aangenomen en gepubliceert, nakomen en achtervolgen, doen nakomen en achtervolgen, na haren forme en inhouden, ſonder daar jegens te doen of laten geſchieden ter contrarie, directelyk of indirectelyk, op pœne van geſtraft te worden na inhoud van de voorſz. Ordonnantien, of anderſints na gelegentheyd van der ſake. Van gelyken willen wy en ordonneren, dat alle 't gene by de Magiſtraten van de voorſz. Stad en Steden reſpectivelyk geordonneert, gedecreteert, geſtatueert en bevolen zal zyn, in ſaken t'haren kenniſſe en diſpoſitie ſtaande, onderhouden, nagegaan, achtervolgt en geëxecuteert zal worden, eik na ſyne forme en inhouden, en op de pœne als voren. En indien eenige, het zy particulieren, of Leden van de voorſz. Staten of Magiſtraten, niet genoegen, maar daar over willen klagen, de ſelve zal of ſullen ſulks of by monde of by geſchriſte, met behoorlyke réverentie, den voorſz. Staten en Magiſtraten reſpectivelyken remonſtreren, en verſoeken daar in verſien te worden; en ſoo verre zulks by de Staten en Magiſtraten, t'ſynen of haren contentemente niet gedaan word, zal of ſullen haar doleancie daar van mogen doen aan ons of de Geünieerde Provinciën, en van de ſelve behoorlyke proviſie verſoeken, ſonder nochtans yetwes datelyks daar jegens te doen of attenteren, op pœne als boven, ſonder ook dat d'Ordonnantien of bevel van de voorſz. Staten en Magiſtraten, daar door geſchorft zal worden. Bevelen daarom den Præſident en Raden t'Utrecht, allen Officierien, Magiſtraten, Capiteynen, Bevelhebbers, Schuttereyen, en allen anderen, wie ſy zyn, dat ſy de voorſz. Staten en Magi-

straten respectivelyk, om 't gene by henlieden alsoo geordonneert, gestatucert en bevolen zal zyn ter beoorlyker executie te stellen, doen alle mogelyke bystand, hulp en assistentie, op poene van hun staat of officie, gepriveert, en andersints arbitralyk gecorrigiert te worden na behoren. En soo speciaal by de voorsz. nader Unie t'Utrecht opgerecht, de sake van de Religie gereferveert is ter dispositie van een yegelyke Provincie in 't particulier; soo is 't, dat wy de voorsz. Staten versoeken, dat sy, onverkort de voorsz. onse provisionele Ordonnantie, en de selve in weerden blyvende, in der sake van der Religie, en appendentie van dien, alfulken middel willen nemen, als sy tot mee-

ste rust en welvaart van de Stad, Steden, en Landen van Utrecht dienlyk vinden sullen, om die in de voorsz. vergaderinge tot Antwerpen te houden, gesien met gemeen advyse een generaal ordre gestelt te worden, sulks als tot gemeen beste, ruste, en eendracht, oorbearlykft bevonden zal worden. Aldus gedaan tot Amsterdam den 23 dag in Martio, anno 1580. onder onsen handen en cachet hier onder gestelt: en was ondertekent, Guillaume de Nassau. Onder stond noch geschreven, by bevel van synder Excellentie ondertekent, Boud. van Berlicom. En was besegelt, met het cachet van synder Excellentie, in roden wasse tusschen wit papier.

VII. MISSIVE van den Prince van Orange aan de Capiteynen en Hoofdluyden der Stad Utrecht, ten eynde zy zich aan het voorsz. Provisioneel Accoord gedragen, den 24 Maart MDLXXX.

Den Prince van Orangien, Grave van Nassau, &c. Lieutenant Generaal van syne Hoogheyd, Erentfeste, eersame, lieve, besondre. Alsoo de Gedeputeerden van den Staten 's Lands van Utrecht, hen by ons binnen der Stad van Amsterdam hebben gevonden, ten eynde met een goede en onderlinge resolutie en gevoegelyke wegen mocht worden versien en ordre gestelt op de disordre en beroerte, onlangs binnen uwer Stad Utrecht gerezen. Soo is 't, dat om alle goede eendrachtigheyd en ruste tusschen de burgers en inwoonders van uwer voorsz. Stad te onderhouden, en alle inconvenienten, swarigheden, en tweedracht, in de tegenwoordige gelegentheyd des tyds seer schadelyk en periculcus wesende te voorkomen, niet bequamer of oorbearlyker is bevonden, om alle saken beoorlyk te beslissen, dan de ordre ofte verklaringe die wy ulieden tegenwoordelyk zyn oversendende: waar beneffens, ten eynde deselve verklaringe van eenen yegelyken beoorlyken mocht worden achtervolgt, aangenomen en onderhouden, en uwe Stad van alle minverstanden en dissensies voortaan verhoed, wy ook niet hebben konnen nalaten ulieden in 't particulier desen te schryven, seer ernstelyk u daar mede vermanende, volgende het goed gevoelen dat wy zyn hebbende van ulieder begeerte en genegentheyd tot eendracht en welvaren uwer Stad, en op ulieder aanbiedingen en beloften van dienstwilghyde en gehoorzaamheyd, aan onste meer reysen gedaan, dat gy u na de voorsz. verklaringe en onse Ordonnantie wilt voegen en reguleren, en daarin metter daat betonen uwe affectie tot den dienst der gemeene

sake, mitsgaders ook tot ulieder eygen eere, welvaren en tranquilliteyt, soo wy gehelyken achten sulks niet alleenlyken tot de selver ulieder ruste en prosperiteyt te dienen, maar ook te strecken tot onderhoudinge van de voorgaande beloften en overkomsten, binnen ulieder Stad deser sake aangaande, gedaan: dewelke niet en behooren vergeten of te rugge gestelt te worden, ten eynde niemanden geen occasie gegeven worde te seggen, dat men geen beloftenissen of accorden is houdende, en overfulks de Religie, en den genen die deselve toegedaan zyn, te lasteren, en in verachtinge te stellen. En mogt gylieden versiekeret wesen, voor soo vele ons aangaat, dat wy, volgende de goede genegentheyd, gunsteen affectie, die wy altyd uwe Stad en ulieden toegedragen hebben, en noch toedragende zyn, altyd uwer Stad en uwe saken sullen hebben en behouden in sonderlinge recommandatie, ulieden in alles assistierende dat tot uwer welvaren eenigints souden mogen dienstelyk wesen. En alsoo wy ulieder goede gesintheyd en discretie ons versiekeren, hebben wy uluyden dese vermaninge wel willen doen, en ook op uwe redelykheyd en devoir ons vertrouwend, sullen dese niet langer maken, dan den Almogenden bidden, ulieden, Erentfeste, eersame, lieve, besondere, te nemen in syne heilige hoede. Geschreven tot Amsterdam den 24 Marty 1580. Onder stond, ulieden seer goede vriend, getekent, Guillaume de Nassau: d'opschrift was, den Erentfesten, eersamen onsen lieven, besonderen, Capiteynen en Hoofdluyden der Stad Utrecht, eensamelyk en elk besondere.

VIII. PUBLICATIE van zyn Excellentie den Prince van Orange, provisioneel dieneude tot onderlinge rust en vrede, ter saake van de Roomsche Religie, en om aan die van de Roomsche Religie geen indragt te doen, in dato den 13 May MDLXXX.

Alsoo zyn Princelyke Excellentie by eenige Gedeputeerden, soo van de Magistraat, als van de Gemeente der Stad Utrecht rapport en verhaal is gedaan geweest van de beroerte en onverstant den 7 Maart lestleden binnen derselver Stad geseen, en van de oorsake van dien, neffens exhibitie van verscheide (1) poincten aan den voorn. Magistraat van wegen der burgerye aldaar in geschrifte overgegeven, metten apostillen ende antwoorde van denselven Magistraat in het korte op elk der voorsz. poincten aangetekent, by welke antwoord de decisie van twee derselver poincten, als namentlyk van de versogte interdictione van de Roomsche Religie, ende d'ander van de Hopluyden ende Bevelhebberen uytten Magistraat ende Raad, mitsgaders van heuren eed ontslagen, ende andere in heure plaats daar inne gestelt te hebben, de voorn. Magistraat schynen te refereren ende te stellen ter ordonnantie en dispositie van zyne Excellentie. Soo is 't dat zyne Excellentie wel oentlyk by desen heeft willen verklaren, dat hy seer on-

gaarne met verdriet en leetwesen gehoord en verstaan heeft gehad, soo wel de toekomste van de voorsz. beroerte, als 't gunt daar inne gehandelt, en uyt gevolgt is, hebbende zyn Excellentie altyds gemeynt en vast vertrouwen gehad, dat niet alleen die Overigheyd en Magistraat van de Stad in meerder aansieninge ende weerdigheyd gehouden, maar ook alle voorgaande Ordonnantien, Accoorden ende Overkomsten, en naarder Unie, nopende het stuk van de Religie, beter achtervolgt ende onderhouden souden zyn geweest, conform allen Rechten en wetten, dan dat aldaar alfulken voet van procederen ende onordeninge, tot verstoringe van d'een des anders Religie, ende consequentelyk van de gemeene ruste, soude voorgenomen en gepleegt zyn geweest; verstaande ende ordonneerende overlulks zyn Excellentie (naar communicatie metten Gedeputeerden van de Geunieerde Provincien, neffens hem wesende, hier op gehouden) dat omme vorder quaad en nadeel van de welvaart der Stad Utrecht te verhoeden, alle saken blyven en gehouden sullen worden